

روزشمار جنگ

چهارشنبه

۳۰ مرداد ۱۳۶۴

۴ ذیحجه ۱۴۰۵

۲۱ اوت ۱۹۸۵

۶۶۳

امروز هواپیماهای عراقی دو بار به جزیره خارک حمله کردند که تلفات و خساراتی نداشت. بار اول در ساعت ۱۳:۴۵ به دنبال اعلام وضعیت قرمز در جزیره خارک، چند جنگنده عراقی در آسمان این جزیره ظاهر شدند و چند بمب به طرف آن پرتاب کردند که بمب‌ها در آب فرود آمد. هم زمان شهر بوشهر دچار لرزش شدیدی شد. شب هنگام، هواپیماهای جنگنده عراق باز به جزیره خارک هجوم آوردند، اما بر اثر شدت شلیک آتش‌بارهای ضد هوایی، پیش از هر اقدامی، گریختند.^(۱)

۶۶۴

امروز مهندس "شیخ عطار" استاندار آذربایجان غربی، درباره اعزام اکیپ‌های ترور و تبلیغ از عراق به این استان و سپس به سایر نقاط کشور در ایام انتخابات، گزارشی داد. وی از جمله گفت:

«منافقین یک مقر در کوه‌های مرزی پیرانشهر دایر کرده بودند تا با وارد شدن از خاک عراق، شیطنتهایی آغاز کنند که روز قبل از انتخابات با همکاری برادران نظامی و انتظامی، این مقر مهم منهدم شد. در بوکان نیز حدود ۲۵ نفر از ضد انقلابیون که از طریق مرزهای عراق اعزام شده بودند، یک روز قبل از انتخابات با مقادیر زیادی اسلحه و اوراق تبلیغاتی دست‌گیر شدند. همچنین ... یک کامیون پر از مواد منفجره از طریق مرز عراق وارد کشور شده بود که در سهره "اوغلی" این کامیون شناسایی و راننده آن دست‌گیر شد. این کامیون قرار بود به شهرهای بزرگ ایران برود و روز انتخابات فاجعه بیافریند.»^(۲)

۶۶۵

دولت بلژیک امروز رسماً به دولت ایران در مورد حمله روز یکشنبه (۱۳۶۴/۵/۲۷) به یک کشتی بلژیکی در خلیج فارس^[۱] اعتراض کرد. در یادداشت اعتراضیه وزارت خارجه بلژیک که به سفارت ایران در بروکسل تسلیم شد، بلژیک مقام‌های ایرانی را مسئول این حمله دانسته و حق ضرر و زیان را برای خود محفوظ نگاه داشته است. در این یادداشت، بر این

نکته تأکید شده که این حمله یک تجاوز آشکار به حقوق بین‌المللی به ویژه در زمینهٔ دریانوردی آزاد، است.^(۳)

از سوی دیگر، سفارت ایران در بروکسل نیز در بیانیه‌ای هرگونه دخالت ایران را در این حمله قویاً تکذیب کرد و بر مخالفت اساسی و بی‌چون‌وچرای ایران با هرگونه تجاوز به حقوق بین‌الملل از جمله حمله به کشتی‌های بی‌طرف، تأکید کرد.^(۴)

۶۶۶

امروز خبرگزاری فرانسه آخرین خبرهای مربوط به جزیرهٔ خارک را به نقل از بیمهٔ "لویدز" لندن گزارش کرد. در این گزارش آمده‌است: «طبق اطلاعات دریافت شده به وسیلهٔ شرکت بیمه لویدز در لندن، ترمینال خارک که عراق روز پنجشنبه مدعی انهدام آن شده‌بود، هنوز فعال است.» این گزارش حاکی است که گویا تنها یکی از سه لنگرگاه این ترمینال آسیب دیده، با وجود این، بخشی از آن نیز قابل استفاده است.

لویدز افزوده که از ده موتور پمپ ترمینال، هفت عدد آن همچنان فعال است و دو لنگرگاه دیگر نیز کاملاً سالم است. از سوی دیگر، منابع مربوط به اجارهٔ نفتکش‌ها در لندن، اعلام کرده‌اند بارگیری از ترمینال شناور "سیری" واقع در خلیج فارس که از خارک تغذیه می‌شود، همچنان ادامه دارد.^(۵)

"احمد قاسم تقی" وزیر نفت عراق نیز امروز گفته است: «حمله به خارک، به خراب‌کاری رژیم ایران در بازار نفتی اوپک خاتمه می‌دهد. ایران برای رسانیدن نفت خود به بازار، دارای ترمینال‌های محدودی است که جمع میزان صادرات آن‌ها از ترمینال خارک کم‌تر است.» وی بعید ندانسته که به دنبال عملیات عراق، ایران برای باز پرداخت "بدهی‌های هنگفت خارجی خود"، دچار مشکلاتی شود. به گفتهٔ وزیر نفت عراق، توقف صادرات نفت خام از خارک، به کشورهای مصرف کننده زیان نمی‌رساند.^(۶)

۶۶۷

در کتابی که امروز مؤسسه "جینز" - که یک مؤسسه تخصصی امور دفاعی است - منتشر کرد، یک کارشناس انگلیسی در امور دریایی، پیش‌بینی کرده‌است که عملیات حمله به نفتکش‌ها در خلیج فارس همچنان ادامه می‌یابد و به موازات آن هر روزه به تعداد ناوگان نیروی دریایی عربستان سعودی افزوده خواهد شد. طبق این پیش‌بینی، تا زمانی که فرانسه متعهد به جایگزینی موشک‌های اگزوست برای عراق باشد و تا زمانی که انبارهای نیروی هوایی ایران از موشک‌های "ماوریک" ساخت آمریکا - که از زمان شاه در اختیار دارد - خالی نشود، حملات عراق و ایران به نفتکش‌ها ادامه خواهد یافت و تا زمانی که خطرهای بیش‌تری متوجه دریانوردان نباشد، صادرات نفت از منطقه ادامه خواهد داشت.

این کارشناس افزوده است: «از زمان آغاز حمله به نفتکش‌ها در خلیج فارس تاکنون بیش

از ۲۱۰ کشتی مورد حمله قرار گرفته است و حدود ۹۰ فروند کشتی نیز در شط العرب [روندرو] گرفتار می‌باشند و بالغ بر ۶۰۰ میلیون دلار تاکنون شرکت‌های بیمه خسارات پرداخته‌اند و این مبلغ به استثنای قیمت محموله کشتی‌های مذکور بوده‌است. در همین حال، نزدیک به ۱۳۸ دریانورد نیز کشته شده‌اند.»

به نظر وی: «با توجه به تقاضاهایی که شده است، به تعداد کشتی‌های کوچک و قایق‌های تندرو در سمت غربی خلیج فارس از عمان تا کویت اضافه خواهد شد.»^(۷)

۶۶۸

روزنامه "جمهوری اسلامی"، امروز در گزارشی درباره حضور مزدوران یمنی در جنگ عراق علیه ایران، نوشته است: «یک جوان یمنی به خبرنگار "لیبراسیون" در صنعا گفته است که برای مزدوری مبلغ ۱۷۰۰۰ ریال یمنی (معادل ۳۰۰۰ دلار) به وی پیشنهاد گردید که وی آن را رد کرده‌است. جوان مذکور اضافه کرد به هر حال دیگر جوانان یمنی این پیشنهاد را پذیرفتند. معامله مستقیماً توسط مقامات محلی یمن انجام پذیرفت.

لیبراسیون می‌افزاید: علاوه بر استخدام مزدور، بعضی از جوانان نیز به زور نیروی دولتی یمن شمالی به عراق برده شدند و تاکنون صدها نفر از مزدوران یمن شمالی در جبهه‌های جنگ کشته و تعداد دیگری مجروح و اسیر شده‌اند.»^(۸)

۶۶۹

بهبود وضعیت اقتصادی عراق که متکی به کمک بی‌دریغ دیگر کشورهاست، از محورهای خبری کشورهای جهان در گزارش‌های مربوط به جنگ ایران و عراق می‌باشد؛ از جمله، روزنامه "فرانکفورتر آلگمانیه سایتونگ" امروز در این باره نوشته است:

«پشتیبانی کشورهای عربی شرکت‌کننده در کنفرانس اخیر سران ممالک عضو اتحادیه عرب در کازابلانکا از عراق، موجبات خشنودی مقامات این کشور را فراهم ساخته است. صدام حسین قصد دارد در اقتصاد عراق - که ضربه شدیدی بر آن وارد شده - مجدداً رونقی را ایجاد کند و در این زمینه به افزایش میزان صادرات نفت عراق از طریق لوله‌های حمل و نقل در ترکیه و عربستان سعودی فکر می‌کند، ولی رئیس‌جمهوری عراق به این هدف خود بدون کمک‌های همه‌جانبه کشورهای حوزه خلیج فارس که خود با بی رونقی اوضاع اقتصادی دست به گریبان هستند، نمی‌تواند تحقق بخشد.»^(۹)

روزنامه "آساهی" چاپ ژاپن نیز امروز در تجزیه و تحلیلی از اوضاع عراق، با اشاره به این که "در واقع عراق خود را در این جنگ گرفتار ساخته است"، به چگونگی و روند بهبود سازی اقتصاد عراق و نقش تعیین‌کننده دیگر کشورها در این امر، پرداخته است:

«پس از پنج سال نبرد، اقتصاد عراق که به واسطه وام‌های عظیم کشورهای عرب و همچنین دیگر متحدان غربی حمایت شده، احتمالاً با طرح‌های جدید و خط لوله‌های نفتی

جدید که ظرفیت استخراج نفت را افزایش می‌دهد، رو به بهبود می‌رود. عامل مهم دیگر از فعالیت‌های اقتصادی عراق آن است که کمک‌های مالی به جنگ از سوی کشورهای عرب من جمله عربستان سعودی، کویت، اردن و مصر همچنان ادامه دارد. عراق همچنین جهت کسب مساعدت مالی متحدان شرقی یعنی شوروی، چین و یوگسلاوی و نیز کشورهای غربی موفق بوده‌است. روابط عراق با اتحاد شوروی به خصوص اخیراً با ملاقات‌های متعدد "ویکتور منین" سفیر شوروی و پرزیدنت صدام در مدت کوتاهی - که امری غیرعادی است، - فعال شده‌است.

امریکا، فرانسه، ایتالیا و اتریش نیز در سال‌های اخیر اعتبار فراوانی جهت تأمین سلاح به عراق داده‌اند و شینتارو آبه، وزیر خارجه دولت ژاپن در سال ۱۹۸۳ از عراق دیدن کرد و موافقت نمود تا قرارداد اعتبار وام را تا سال ۱۹۸۸ به تعویق بيفکند. مبلغ مصرف شده وام اعتبار پایه دولت ژاپن که بالغ بر ۴۴۰ میلیارد ین (۱/۸ میلیارد دلار) می‌شود، برای طرح‌های جدید از قبیل مجتمع‌های صنعتی، نیروگاه‌ها و دیگر طرح‌ها مورد استفاده قرار خواهد گرفت.^(۱۰)

۶۷۰

در حالی که حدود ۱۶۰ هزار زائر ایرانی برای به‌جا آوردن مراسم حج در مکه به سر می‌برند، چگونگی برگزاری مراسم "برائت" در حج یکی از مسائل مهم میان دولت‌های ایران و سعودی است. این روزها در آستانه برگزاری این مراسم - که ایران مصرانه درصدد انجام آن است - مقام‌های سعودی در این باره مذاکراتی را با مقام‌های ایرانی انجام می‌دهند. مهم‌ترین خبرهای مربوط به این موضوع، از پیام‌های مکرر "فهد" و پاسخ وزارت خارجه ایران قابل استفاده است که امروز هم پنجمین پیام فهد به وسیله کاردار عربستان سعودی در تهران، تسلیم مدیرکل مربوط در وزارت خارجه شد.

به نظر کارشناسان وزارت خارجه: «پیام پنجم نرم‌ترین پیام‌های فهد است که تلویحاً حاوی پذیرش تظاهرات است، در حالی که در گذشته و در پیام سوم، آن را رد کرده بودند».^(۱۱) در پیامی که امروز کاردار عربستان پس از درخواست دیدار فوری با مقام مسئول ایرانی، آن را خواند، آمده است:

«بنابه اطلاعات موثق که دریافت داشته‌ایم، تعدادی از حجاج افریقایی و عرب به تظاهرات خواهند پیوست و این بنا به تشویق مسئولین بعثه حج ایرانی، انجام گرفته‌است و با توجه به این که این، آشوب را زیاد خواهد کرد که به ایرانیان نسبت داده خواهد شد که به مصلحت‌شان نیست، لذا درخواست داریم که از این امر که موجب پیچیدگی امر خواهد شد، جلوگیری شود».^(۱۲)

به گزارش منابع وابسته به وزارت خارجه ایران: «در پاسخ به این پیام گفته شد که عمل تظاهرات مردمی است و دولت دخالتی در آن ندارد و کم و زیاد کردنش ممکن نیست و

مضافاً این که ما نیروی امنیتی نداریم که در حاشیه تظاهرات بگذاریم تا کسی را مانع شوند و یا کسی را به اجبار به درون جمعیت بیاورند. ما مجدداً تأکید می‌کنیم که مأمورین امنیتی عربستان دیدگان‌شان را فرو بندند تا تظاهرات مکه به آرامی انجام گیرد، همان گونه که در مدینه انجام شد.»^(۱۳)

یادآوری می‌شود که روز گذشته کاردار سعودی در تهران، به وزارت خارجه فراخوانده شد و به عنوان مثبت‌ترین قدم در راه برگزاری تظاهرات از طرف ایران تأکید شد که حجاج ایرانی "یداً و زبانا" متعرض مسئولان و مردم عربستان نخواهند شد. مهم‌تر این که به وی اعلام شد تظاهرات نه در روز جمعه، بلکه در روز پنجشنبه (۱۳۶۴/۵/۳۱) انجام خواهد شد. به نظر کارشناسان امور سعودی در وزارت خارجه ایران، اهمیت این مطلب در این است که نگرانی قبلاً اعلام شده سعودی‌ها درباره مشکلات تظاهرات در روز جمعه، به این ترتیب منتفی گردید و نرمی پیام پنجم فهد نیز از پی آمده‌های مثبت آن است.^{(۱۴)*}

۶۷۱

امروز دولت عربستان سعودی علاوه بر پذیرش تلویحی تظاهرات ایرانیان در مکه و اجرای مراسم "برائت"، انعطاف دیگری در مقابل ایران نشان داد و به این ترتیب، به موضوع اعزام زائران افغانی از ایران به حج - که نزدیک بود به یک محور مناقشه جدید تبدیل شود - پایان داده شد.

امروز در دیدار با مسئولان ذی‌ربط در وزارت خارجه جمهوری اسلامی، کاردار عربستان سعودی در تهران اطلاع داد که با عزیمت یک‌هزار حاجی افغانی موافقت شده است و آنان میهمان دولت عربستان خواهند بود. در خصوص چگونگی پرواز آنان نیز گفته شد که این دستور فهد است و تسهیلات پروازی فراهم خواهد شد. به نظر ناظران ایرانی، روز جمعه طبق معمول فرودگاه جده بسته خواهد بود و هدف از میهمان شدن، کنترل بیش‌تر آنان است.^(۱۵)

یادآوری می‌شود موضوع اعزام حاجیان افغانی جوانی همراه داشت که می‌توانست وضعیت حساس کنونی در روابط میان سعودی و ایران را به تنش‌های پیش‌بینی نشده غیرضروری، دچار کند. یک گزارش مربوط به قبل از ملاقات امروز کاردار سعودی در وزارت خارجه ایران، حاکی از این امر است. در این گزارش آمده که "علی الشاعر" وزیر تبلیغات (اطلاعات) عربستان - که در جمع هیئت حاکمه سعودی، نقش مثبتی در حسن روابط بین دو کشور ایفا کرده است - در تماس با مسئولان ذی‌ربط ایرانی، در حالی که به شدت عصبانی بوده، گفته است: «ایرنا (خبرگزاری جمهوری اسلامی) بیانیه‌ای تحت عنوان "جبهه آزادی‌بخش عربستان" در رابطه با

* ضمیمه دارد؛ ضمیمه گزارش ۶۷۰: مرور پیام‌های فهد درباره تظاهرات حجاج ایرانی، ص ۷۸۴.

ويزای افاغنه منتشر ساخته‌است و شدیداً به دولت عربستان تحت عنوان "رژیم حاکم بر عربستان" حمله نموده و گفته است این رژیم مرتجع امپریالیستی به مسلمانان ویزا نداده و باید این سرزمین مقدس را از لوٹ این کفار پاک کرد.»

الشاعر افزوده: «وجود سازمانی به نام "جبهه آزادی‌بخش عربستان" دروغ محض و افترا است و در شرایطی که ۱۵۰ هزار زائر ایرانی در این کشور حضور دارند، چه طرز برخوردی است! من کسی هستم که یک سریال تلویزیونی را به خاطر حمله به فارس، متوقف کردم و در این جا اعلام می‌نمایم که اگر به گونه مناسب این مسئله حل نشود، فردا با تمام خبرگزاری‌ها مصاحبه نموده و مسائل بسیاری را مطرح خواهم نمود.»^(۱۶)

۶۷۲

به گزارش خبرنگار کیهان از رامسر، سومین اردوی فرزندان شهدا، مفقودان و اسیران، با شرکت ۵۲۰۰ تن از سراسر کشور با سخنان مهندس "موسوی" نخست‌وزیر، در اردوگاه‌های "میرزا کوچک‌خان"، "هفت تیر" و "پیشاهنگی" رامسر آغاز شد. در این مراسم، نامه‌ای از فرزندان شهدا مبنی بر آرزوی دیدار و سلامتی برای امام خمینی و نیز درخواست پیامی شامل نصایح و این که "بعد از پدرانمان چه تکالیفی در جامعه داریم"، همچنین نامه امام در پاسخ به نامه فرزندان شهدا، قرائت شد. در نامه امام خمینی آمده است:

«امید است شما عزیزان خردسال که یادگار فداکاران در راه خدای تعالی و اسلام عزیز هستید، چون پدران بزرگوار خویش، خود را برای دفاع از اسلام بزرگ و میهن عزیز مهیا سازید و با فراگرفتن علم و ادب و کوشش در راه به دست آوردن کمال انسانی و اخلاق اسلامی، برای اسلام عزیز و کشور خودتان فرزندان شایسته‌ای باشید. شماها با از دست دادن عزیزان خود، فرزندان اسلام و پیامبر عظیم‌الشأن هستید.»^(۱۷)

۶۷۳

به گزارش روزنامه اطلاعات، چگونگی برگزاری هفته دولت و نحوه فعالیت دستگاه‌های اجرایی در برنامه‌های این هفته، در گفت‌وگوی مطبوعاتی و رادیو تلویزیونی حجت‌الاسلام "خاتمی" وزیر ارشاد اسلامی، تشریح شد. به گزارش این روزنامه، آقای خاتمی ابتدا گفته‌است: «به یاری خدا امسال سومین بار است که هفته دولت برگزار می‌شود و در همین رابطه باید بگویم که هر دولتی که روی کار باشد، قدرت و عظمت خود را در خدمت‌گزاری به مردم و حمایت مردم از دولت می‌بیند و این اعتماد مستلزم وجود یک رابطه صمیمانه بین دولت و مردم است و ما می‌خواهیم هفته دولت فرصتی برای برقراری گسترده این رابطه باشد.

ما امیدواریم که در این هفته زمینه‌ای به وجود بیاید که مردم در جریان سیاست‌ها و عمل‌کردها و کمبودهای کار دولت جمهوری اسلامی قرار بگیرند و از طرفی دولت هم از همه مردم نظر بگیرد و نقطه نظرهای مردم را در مورد مسائل بداند، زیرا وقتی مردم و دولت در

جریان مسائل یکدیگر قرار بگیرند، به کار خود دل گرم تر خواهند شد و توقع مردم از دولت واقع بینانه تر می شود و نیز فرصتی است که دولت کارهایش را اگر اشکالاتی دارد، تصحیح کند. همچنین ما در حالی هفته دولت را برگزار می کنیم که شهادت دو تن از فرزندان انقلاب اسلامی، شهید رجایی و شهید باهنر، مصادف با برگزاری این ایام است و دولت خدمت گزار افتخار پیروی از این عزیزان را دارد و شهادت آن ها برای مردم ما زمینه این بود که بدانند چه سرمایه های گرانی را از دست داده اند، زیرا شهید رجایی سمبل مقاومت در مقابل طاغوت و سمبل مظلومیت بود و شهید باهنر دانشمند و دل سوز جامعه.»

وزیر ارشاد اسلامی افزوده است: «هفته دولت هنگامی برگزار می شود که ملت شهید پرور ما با موفقیت انتخابات ریاست جمهوری را پشت سر گذاشته و دولت هم افتخار دارد علی رغم بسیج همه نیروهای استکباری برای برهم زدن آرامش انتخابات، زمینه برگزاری انتخابات آرامی را ایجاد کرد.

گروهک ها و مخالفان با تحریم انتخابات و نیز تهدید مردم، می خواستند به انقلاب اسلامی ضربه بزنند که این بار هم، چون همیشه با حضور مردم در صحنه، به شکست خود پی بردند و این از تحلیل های آن ها در قبل و بعد از انتخابات مشخص است زیرا آن ها خود به این مسئله پی برده اند که مردم نقش تعیین کننده را در انقلاب و جمهوری اسلامی دارند.»

آقای خاتمی سپس تأکید کرده است: «دولت مشکلاتی دارد، ولی ما می خواهیم این هفته، هفته ارزیابی دولت هم باشد و این از وظایف رسانه ها است.»

وزیر ارشاد اسلامی در پایان، در مورد کار مطبوعات و اظهار نظر یکی از کاندیداهای انتخابات ریاست جمهوری در مورد آن ها، گفته است: «تقاضای یکی از کاندیدها این بود که دولت و مسئولان اجرایی رسانه های همگانی را وادار به انتشار مطلبی که مدنظر او بوده است، بکنند اما تاکنون حتی موردی پیدا نشده است که دولت توقعی از مطبوعات داشته و آنان را وادار به نوشتن مطلبی بنماید، بلکه مطبوعات کشور، وابسته به انقلاب بوده و خود را مسئول می دانند و اگر هم از دولت حمایتی کردند، خود آن ها این احساس همکاری را با دولت داشته اند و بحمدالله انتقاداتی هم در مطبوعات نسبت به کار دولت وجود داشته است و دولت از آن ها استقبال کرده است. رابطه دولت با مطبوعات صرفاً در چارچوب قانون است. مطبوعات ما در جوی آزاد می توانند حرف های خود را در تأیید یا انتقاد از دولت عنوان کنند.»^(۱۸)

ضمیمه گزارش ۶۷۰: مرور پیام های فهد درباره تظاهرات حجاج ایرانی

به گزارش کارشناسان و مسئولان ذی ربط در وزارت خارجه، نتیجه ای که در متن به آن اشاره شد، حاصل ساعت ها مذاکره و تبادل پیام بود که در آن، "فهد" پادشاه عربستان خود مستقیماً دهنده پیام بود، نه وزارت خارجه و یا وزارت حج عربستان.^(۱۹)

جهت توضیح بیش تر آنچه گذشت، مرور پیام های قبلی فهد مفید است. طبق گزارش یاد شده:

«فهد در پیام دوم خویش گفته بود که بنا به اطلاعات موثق، تظاهرات حجاج ایرانی در روز جمعه هفتم ذیحجه [به تاریخ عربستان] انجام خواهد گرفت. قرار است ۱۰۰۰ سپاهی با لباس عربی در حالی که پلاکاردهایی در دست دارند پیشاپیش تظاهرکنندگان حرکت کنند و دولت عربستان برای جلوگیری از ذهنیت غلط دیگران [به این که عربستانی‌ها در تظاهرات شرکت دارند]، خود را مجاز در بازداشت آنان می‌داند. این امر قویاً تکذیب شد و گفته شد که اطلاعات شما غلط است، ولی محتمل است تعدادی از ایرانیان به دلیل خنکی لباس عربی، ملبس به آن باشند همان‌گونه که دیگر ملت‌ها نیز می‌پوشند و مجدداً تأکید بر برگزاری تظاهرات آرام شد.

در پیام سوم، [فهد] اعلام مخالفت از انجام تظاهرات کرده‌بود و انجام آن را غیرممکن توصیف کرده‌بود که "مغایر با حاکمیت عربستان بر مملکت خویش است" و این که تظاهرات روز جمعه شلوغ‌ترین وضعیت را دارد. در این مورد تأکید شد که دو تظاهرات، یکی در مدینه و یکی در مکه خواسته بودیم انجام می‌گیرد. تظاهرات آرام مدینه نشان داد که می‌توان تظاهرات آرامی در مکه نیز داشت و تأکید ما بر حفظ آرامش است که تظاهرات مدینه بهترین دلیل عینی است و توصیه ما براین است که در مکه نیز این چنین شود، اثر مثبتی دارد و در غیر آن، اثر بر روابط رو به گسترش بین دو کشور می‌گذارد. [فهد] در پیام چهارم اظهار داشته بود، روز جمعه تظاهرات عید است و سه میلیون خارجی در آن روز در مکه‌اند و امکان تحرک برای ۱۶۰ هزار تظاهرکننده وجود ندارد، لذا پیشنهاد داده بود که تعداد را به سی و یا حداکثر چهل هزار نفر محدود کنیم و یا تظاهرات بعد از حج انجام شود که تظاهرات در چنین وضعیتی و با خیابان‌های تنگ مکه خطرات و زیان‌هایی متوجه ایرانیان و غیرایرانیان خواهد کرد. در پاسخ، تقلیل عدد به دلیل این که تظاهرات مردمی است و کم و زیاد کردنش ممکن نیست، رد شد و موکول شدنش بعد از حج، چون عمل عبادی است، پذیرفته نشد و مجدداً تأکید بر همکاری در انجام تظاهرات آرام در مکه شد.»^(۲۰)

منابع و مآخذ روزشمار ۱۳۶۴/۵/۳۰

- ۱- خبرگزاری جمهوری اسلامی، نشریه "گزارش‌های ویژه"، شماره ۱۵۶ (۱۳۶۴/۶/۱)، صص ۴ و ۵، خبرگزاری جمهوری اسلامی از بوشهر، ۱۳۶۴/۵/۳۱
- ۲- روزنامه اطلاعات، ۱۳۶۴/۵/۳۱، ص. ۱
- ۳- خبرگزاری جمهوری اسلامی، نشریه "گزارش‌های ویژه"، شماره ۱۵۵ (۱۳۶۴/۵/۳۱)، ص. ۹، خبرگزاری فرانسه از بروکسل، ۱۳۶۴/۵/۳۱
- ۴- مآخذ ۱، صص ۱۶ و ۱۷، خبرگزاری فرانسه از بروکسل، ۱۳۶۴/۵/۳۱
- ۵- مآخذ ۳، ص. ۷، لندن - خبرگزاری فرانسه، ۱۳۶۴/۵/۳۰
- ۶- مآخذ ۳، ص. ۱۳، بغداد - خبرگزاری فرانسه، ۱۳۶۴/۵/۳۰
- ۷- مآخذ ۳، ص. ۱۰، خبرگزاری جمهوری اسلامی، ۱۳۶۴/۵/۳۰، نشریه "الخلیج"، چاپ امارات.
- ۸- روزنامه جمهوری اسلامی، ۱۳۶۴/۵/۳۰، ص. ۸، روزنامه فرانسوی "لیبراسیون".
- ۹- مآخذ ۳، ص. ۲۲، رادیو کلن، ۱۳۶۴/۵/۳۰ به نقل از
- روزنامه "فرانکفورتر آلگماینه".
- ۱۰- اداره کل مطبوعات و رسانه‌های خارجی وزارت ارشاد اسلامی، نشریه "بررسی مطبوعات جهان"، شماره ۹۲۶ (۱۳۶۴/۷/۷)، صص ۱۷ و ۱۸، روزنامه "آساهی"، چاپ ژاپن، ۱۳۶۴/۵/۳۰
- ۱۱- سند شماره ۲۱۲۲۶۶ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: اسناد سیاسی ۱۳۶۴/۵/۳۰، ص. ۳
- ۱۲- همان، ص. ۱
- ۱۳- همان.
- ۱۴- همان، ص. ۲۰
- ۱۵- همان، ص. ۱۰
- ۱۶- همان، ص. ۳۰
- ۱۷- روزنامه کیهان، ۱۳۶۴/۵/۳۰، ص. ۳۰
- ۱۸- روزنامه اطلاعات، ۱۳۶۴/۵/۳۱، ص. ۲
- ۱۹- سند شماره ۲۱۲۲۶۶ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: اسناد سیاسی ۱۳۶۴/۵/۳۰، ص. ۳
- ۲۰- همان، ص. ۲